

Η ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΩΝ ΠΟΙΝΩΝ ΩΣ
ΜΕΤΡΟ ΑΣΚΗΣΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΕΚΤΙΣΗΣ ΠΟΙΝΩΝ

Περιεχόμενα

Πρόλογος

Εισαγωγή

Νομικό Πλαίσιο για τις ποινές, καθώς και νομικό πλαίσιο για τους εναλλακτικούς τρόπους έκτισης της ποινής.

Κύριο Μέρος

- 1) Λειτουργία των ποινών και πρακτικά προβλήματα: Αυστηροποίηση των ποινών οι νόμοι αποσυμφόρησης των φυλακών.*
- 2) Έκτιση της ποινής σε συνάφεια με τα ανθρώπινα δικαιώματα*
- 3) Ειδικές περιπτώσεις κρατουμένων στο πλαίσιο της αντεγκληματικής πολιτικής.*
- 4) Εναλλακτικοί τρόποι έκτισης ποινών α) με κοινωνική εργασία β) με στέρηση της ελευθερίας*
- 5) Το πείραμα των ανοικτών φυλακών*

Παραδείγματα από τα αντίστοιχα καθεστάτα άλλων χωρών εντός και εκτός Ε.Ε.

Παράμετρος: Η πρόσφατη νομοθετική δραστηριότητα

Επίλογος

Βιβλιογραφία

Πρόλογος

Η προβληματική σχετικά με την λειτουργία των ποινών, και ιδίως με την αποτρεπτική σημασία του ύψους τους, υπάρχει ήδη από την αρχαιότητα. Η πρώτη καταγραφή της προβληματικής αυτής υπάρχει ήδη στην πόλη κράτος της αρχαίας Αθήνας, όπου στο πλαίσιο του Δήμου συγκρούστηκαν οι νομοθετικές προβλέψεις των αρχαίων νομοθετών Δράκοντα και Σόλωνα. Η νομοθεσία του Δράκοντα, που χαρακτηρίστηκε ότι γράφθηκε με το αίμα των παραβατών του νόμου, προέβλεπε το θάνατο ή την εξορία (που στην αρχαιότητα ισοδυναμούσε με το θάνατο) για πλείστα όσα αδικήματα. Αντίθετα, η νομοθεσία του Σόλωνα, η οποία αντικατέστησε την νομοθεσία του Δράκοντα, ήταν πιο μετριοπαθής ως προς τις ποινές που επέβαλε για τα περισσότερα αδικήματα, τηρώντας ένα χρυσό μέτρο, όπως παραδέχεται και ο ίδιος ο συντάκτης της στα ποιήματά του.

Το ποιά θα πρέπει να είναι το μέτρο της τιμωρίας των ατόμων που παρουσίαζαν κάποια παραβατική συμπεριφορά αλλά και ποιος ο σκοπός της ίδιας της ποινής, δεν σταμάτησε στην αρχαία Ελλάδα, αλλά συνεχίστηκε, με τη μορφή – κυρίως – της αυστηροποίησης των ποινών και των τιμωρητικών πρακτικών, τουλάχιστον μέχρι τον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό. Πρώτος στη σύγχρονη εποχή ο Τσεζάρε Μπεκαρία, το 1764, στο μνημειώδες έργο του «Περί των Εγκλημάτων και των Ποινών» εισήγαγε την έννοια της ποινής όπως την θεωρούμε περίπου σήμερα, και τον σκοπό αυτής ως τόσο προληπτικό, με την έννοια να αποτρέψει την επανάληψη του εγκλήματος από κάποιον έτερο δράστη, όσο και σωφρονιστικό, με την έννοια ότι με την έκτισή της ποινής επέρχεται ο σωφρονισμός του δράστη και δεν θα επαναλάβει αυτός το έγκλημά του. Ο προβληματισμός σχετικά με αυτό το ζήτημα συνεχίζεται μέχρι σήμερα, με πολλούς αναλυτές του δικαίου να εκφράζουν τις απόψεις τους, με τις κυρίαρχες ερμηνείες που έχουν προταθεί ως προς το σκοπό της ποινής να είναι: (α) ο ανταποδοτικός της χαρακτήρας μέσω του σωφρονισμού, (β) η πρόληψη με την απειλή της και (γ) οι ενωτικές θεωρίες των δύο παραπάνω στοιχείων, που αποτελούν και την νεώτερη τάση (π.χ. η λεγόμενη «θεωρία των σταδίων»). Τέλος, πρέπει να γίνει η επισήμανση ότι κυριαρχούν δύο διαφορετικές τάσεις για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. Η πρώτη τάση, η οποία είναι η Ευρωπαϊκή θεώρηση τείνει να προκρίνει την αρχή της ηπιότερης αντιμετώπισής της, ενώ η δεύτερη η οποία είναι επηρεασμένη από το αγγλοαμερικανικό πρότυπο προκρίνει την

εντατικοποίηση της καταστολής της εγκληματικότητας. Πουθενά δε δεν εμφανίζεται αυτό περισσότερο από την ίδια την θεώρηση της αναγκαιότητας της θανατικής ποινής, η οποία στις χώρες που έχει επικρατήσει το Ευρωπαϊκό πρότυπο έχει καταργηθεί, ενώ σε χώρες βασισμένες στο αγγλοσαξονικό δίκαιο, όπως οι Η.Π.Α., επιβάλλεται ακόμη στις περισσότερες πολιτείες.

Πρέπει επίσης να έχουμε πάντα υπ' όψη, ότι η ποινή ως μέτρο άσκησης αντεγκληματικής πολιτικής υπάρχει μόνο στο Ποινικό Δίκαιο, και ως εκ τούτου πρέπει να συμβαδίζει και με τον ουσιώδη σκοπό του Ποινικού Δικαίου, που είναι η ικανοποίηση του περί δικαίου αισθήματος της πολιτείας, και όχι η ικανοποίηση των αξιώσεων των ιδιωτών από το δράστη. Άλλωστε, με τις πρόσφατες αλλαγές στους ποινικούς κώδικες, ο νομοθέτης θέλοντας να κάνει ποιο ξεκάθαρο τον σκοπό του ποινικού δικαίου, αφαιρεί την έννοια *‘παράσταση πολιτικής αγωγής’*, μία έννοια αναχρονιστική και εισηγημένη από την πολική δίκη. Ο παθών από τις άδικες πράξεις που τελέστηκαν εναντίων του, αν ήθελε να αναβαθμίσει την θέση του στην ποινική δίκη από απλός μάρτυρας κατηγορίας και να έχει και αυτός μία σειρά δικαιωμάτων, όπως π.χ. να παρασταθεί με συνήγορο και να έχει πρόσβαση στη δικογραφία (δικαιώματα που δεν τα έχει ως απλός μάρτυρας), έπρεπε να κάνει δήλωση ότι θέλει να παρασταθεί ως πολιτικώς ενάγων για να διεκδικήσει χρηματική ικανοποίηση 40 ευρώ, με επιφύλαξη να ζητήσει το κανονικό χρηματικό ποσό από τα πολιτικά δικαστήρια. Πλέον, με την εισαγωγή του νέου ποινικού κώδικα, ο νομοθέτης θέλοντας να ξεκαθαρίσει την διαφορά των ποινικών δικαστηρίων από τα πολιτικά στα οποία κατά κύριο λόγο καταφεύγουν οι πολίτες για να αξιώσουν αποζημίωση, αλλάζει εντελώς τον χαρακτηρισμό *«πολιτικώς ενάγων»* σε *«παριστάμενος προς υποστήριξη της κατηγορίας»*, και απαγκιστρώνει πλήρως την αστική αξίωση του θιγόμενου (πράγμα που θα απασχολήσει εάν το επιθυμεί τα πολιτικά δικαστήρια για την εξασφάλιση μιας αποζημίωσης), και παρίσταται μόνο έχων συμφέρον να εκφράσει τα επιχειρήματά του προς υποστήριξη της κατηγορίας, ξεκαθαρίζοντας έτσι, με αυτήν την πρόσφατη νομοθετική αλλαγή, τον ουσιώδη σκοπό του ποινικού δικαίου.

Τέλος, πρέπει να διακρίνουμε και δύο ακόμη στοιχεία του ποινικού συστήματος, τα οποία συντελούν στην επιρροή της ποινής στον δράστη, και ως επακόλουθο στην κοινωνία. Το πρώτο είναι ο τρόπος έκτισής της, και ιδίως αν το σωφρονιστικό σύστημα παρέχει τα εχέγγυα ώστε να μην είναι η έκτιση της ποινής ασύμβατη με τα ανθρώπινα δικαιώματα, ούτε να συντελεί στην διάπραξη από το

δράστη σπουδαιότερων εγκλημάτων μετά την αποφυλάκισή του, και το δεύτερο είναι το αφανές ποινικό πλαίσιο των παρεπόμενων ποινών αλλά και η κοινωνική διάσταση του αποκλεισμού του δράστη λόγω της ποινής που του έχει επιβληθεί.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΟΙΝΕΣ. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΟΙΝΗΣ.

Στον ελληνικό ποινικό κώδικα έχει προκριθεί το σύστημα οι απειλούμενες ποινές να προσδιορίζουν τη βαρύτητα των εγκλημάτων και όχι το αντίθετο. Οι διατάξεις που ορίζουν τις ποινές στον ποινικό κώδικα βρίσκονται στο 4^ο κεφάλαιο αυτού και ιδίως στα άρθρα 50-58 ΠΚ οι *κύριες ποινές* και στα άρθρα 59-68 ΠΚ οι *παρεπόμενες ποινές*.

Μετά την κατάργηση της θανατικής ποινής, **οι κύριες στερητικές της ελευθερίας ποινές** είναι δύο ειδών. Στην βαρύτερη μορφή των ποινών βρίσκεται η **κάθειρξη**, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 52 του Ποινικού Κώδικα και αφορά τα εγκλήματα που χαρακτηρίζονται κακουργήματα και έχουν αυξημένο βάρος. Η κάθειρξη περαιτέρω αναλύεται σε πρόσκαιρη, η οποία προβλέπει ένα πλαίσιο ποινής από 5 μέχρι 15 έτη και σε ισόβια. Δεύτερο είδος ποινής στερητικής της ελευθερίας είναι η **φυλάκιση**, η οποία αφορά μία σειρά εγκλημάτων που ονομάζονται πλημμελήματα, τα οποία έχουν μικρότερη βαρύτητα από εκείνη των κακουργημάτων και τιμωρούνται σύμφωνα με τον νόμο από 10 ημέρες μέχρι 5 χρόνια. Με τις πρόσφατες αλλαγές που έφερε ο νέος ποινικός κώδικας, πλέον αποκτά μεγάλη πρακτική σημασία και ο διαχωρισμός των πλημμελημάτων στα "ελαφρά", τα οποία δικάζονται από δικαστήριο με μονομελή σύνθεση (1 δικαστής) και προβλέπουν 10 ημέρες μέχρι 3 έτη φυλάκιση και τα "βαριά", τα οποία δικάζονται από δικαστήριο με τριμελή σύνθεση και προβλέπουν φυλάκιση 3 έτη μέχρι 5 έτη. Η σημασία αυτή έγκειται βασικά στο γεγονός ότι στα πρώτα η ποινή φυλάκισης μπορεί να ανασταλεί στο σύνολό της, ενώ στα δεύτερα πρέπει να εκτιθεί πραγματικά τουλάχιστον ένα μέρος της, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα μερικής αναστολής της υπόλοιπης ποινής που εκκρεμεί. Μέχρι πρόσφατα υπήρχε και ένα τρίτο είδος ποινής, η κράτηση η οποία αποτελούσε στέρηση της ελευθερίας του καταδικασμένου δράστη για διάρκεια από μία ημέρα έως ένα μήνα και αφορούσε τα πολύ μικρής βαρύτητας εγκλήματα τα πταίσματα και η οποία ωστόσο καταργήθηκε με την ισχύ του νέου ποινικού κώδικα. Τέλος, *άλλες μορφές κύριων ποινών, εκτός των στερητικών της ελευθερίας*, είναι η *χρηματική ποινή* και η *παροχή κοινωφελούς εργασίας*.

Οι παρεπόμενες ποινές όταν επιβάλλονται έχουν χαρακτήρα συνοδευτικών των κύριων ποινών, που αναφέρθηκαν παραπάνω και αποτελούνται α) από την

αποστέρηση θέσεων και αξιωμάτων και β) από την απαγόρευση άσκησης συγκεκριμένων επαγγελμάτων γ) αφαίρεση άδειας οδήγησης ή εκμετάλλευσης μεταφορικού μέσου, δ) η δημοσίευση καταδικαστικής απόφασης και ε) η δήμευση. Αξίζει να σημειωθεί ότι σαν παρεπόμενη ποινή μέχρι πρόσφατα υπήρχε και η αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων για ένα χρονικό διάστημα που θα αποφάσιζε το δικαστήριο, ωστόσο καταργήθηκε σαν παρεπόμενη ποινή με την εφαρμογή του νέου ποινικού κώδικα.

Αρχικά, η *αποστέρηση των θέσεων και αξιωμάτων* προβλέπεται μόνο για τα κακουργήματα στα οποία το δικαστήριο επέβαλε ποινή κάθειρξης. Επειδή οι συνέπειες της παρεπόμενης αυτής ποινής είναι ιδιαίτερα σοβαρές για τον καταδικασθέντα και φυσικά μόνιμες, αφού χάνει οριστικά θέση που κατείχε είτε πρόκειται για δημόσια θέση είτε για δημόσιο ή αυτοδιοικητικό αξίωμα είτε τέλος για την ιδιότητα του δικηγόρου, για αυτόν τον λόγο και ο νόμος προβλέπει ως επιπλέον προϋπόθεση για την επιβολή της ποινής το να συνιστά η πράξη *βαριά παράβαση των καθηκόντων του υπαιτίου*.

Η *απαγόρευση άσκησης συγκεκριμένων επαγγελμάτων*, για την άσκηση των οποίων απαιτείται η προηγούμενη άδεια δημόσιας αρχής, όπως π.χ. του δικηγόρου, του ιατρού, του φαρμακοποιού, της μαίας κ.τ.λ. προβλέπεται στο άρθρο 65 ΠΚ και μπορεί να διαρκεί από 1 μήνα μέχρι 2 έτη. Επιφέρει δε πλέον την αναστολή και όχι την ανάκληση της άδειας, κάτι που τροποποιήθηκε προσφάτως με τον νέο ποινικό κώδικα. Πρακτική σημασία αυτού είναι ότι, μετά την πάροδο του χρόνου απαγόρευσης, ο καταδικασθείς μπορεί να συνεχίσει την άσκηση του επαγγέλματός του, εφόσον άλλες διατάξεις την νομοθεσίας δεν προβλέπουν διαφορετικά. Για να επιβληθεί η ποινή της απαγόρευσης άσκησης επαγγέλματος, απαιτείται να έχει επιβληθεί κύρια στερητική της ελευθερίας ποινή φυλάκισης τουλάχιστον 2 ετών, ώστε έτσι να μπορεί να βεβαιωθεί ότι το αδίκημα που έχει τελεστεί έχει τέτοια βαρύτητα ώστε να δικαιολογεί την επιβολή αυτού του μέτρου.

Ως τρίτη παρεπόμενη ποινή αναφέρεται στο άρθρο 66 η *αφαίρεση άδειας οδήγησης ή εκμετάλλευσης μεταφορικού μέσου*. Για την επιβολή της απαιτείται το αδίκημα να έχει άμεση σχέση με την οδήγηση ή εκμετάλλευση μεταφορικού μέσου και να έχει επιβληθεί στον δράστη ποινή στερητικής της ελευθερίας τουλάχιστον 6 μηνών. Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την αφαίρεση της άδειας οδήγησης για όλα ή για ορισμένου τύπου μεταφορικά μέσα ή της άδειας εκμετάλλευσης αντιστοίχως, για χρονικό διάστημα από 1 μήνα μέχρι ένα έτος.

Οι δύο τελευταίες παρεπόμενες ποινές που προβλέπονται είναι η δημοσίευση καταδικαστικής απόφασης και η δήμευση. Στην πρώτη περίπτωση το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την δημοσίευση καταδικαστικής απόφασης αν το επιβάλει το δημόσιο συμφέρον και αν υποβάλλει σχετική αίτηση ο παθών. Τέλος, αναφορικά με τη δήμευση, αυτή επιβάλλεται σε αντικείμενα ή περιουσιακά στοιχεία που είναι προϊόντα κάποιας κακουργήματος ή πλημμελήματος, το οποίο πηγάζει από δόλο του δράστη, καθώς και το τίμημά τους (σε περίπτωση που αυτά πουλήθηκαν). Ακόμα, αντικείμενα ή περιουσιακά στοιχεία τα οποία χρησίμευσαν ή προορίζονταν για εκτέλεση τέτοιας πράξης μπορούν επίσης να δημευτούν αν ανήκουν στον κατηγορούμενο ή σε κάποιον συμμετόχό του. Δήμευση, μπορεί να επιβληθεί ακόμα και σε τρίτο (αν τυχόν του μεταβιβάστηκαν) αν αυτός γνώριζε ότι ενδέχεται να προέρχονται από κακούργημα ή πλημμέλημα δόλου και ότι ο σκοπός της μεταβίβασής τους ήταν να αποφευχθεί η δήμευση. Σε κάθε περίπτωση δήμευσης το δικαστήριο αποφασίζει αν αυτά που δημεύτηκαν πρέπει να καταστραφούν ή να χρησιμοποιηθούν για το δημόσιο συμφέρον ή κοινωνικούς σκοπούς ή την ικανοποίηση του θύματος. Παραδείγματα δήμευσης μπορεί να είναι διαφόρων ειδών αντικείμενα ή περιουσιακά στοιχεία (π.χ. όπλα, ναρκωτικές ουσίες, οχήματα, μετρητά κ.α.).

Ο ποινικός κώδικας προβλέπει και εναλλακτικούς τρόπους άσκησης της στερητικής της ελευθερίας ποινής. Κατά το προϊσχύον δίκαιο, βασικότερος εναλλακτικός τρόπος άσκησης της στερητικής της ελευθερίας ποινής ήταν η μετατροπή της σε χρηματική ποινή. Ο εναλλακτικός αυτός τρόπος, που παρείχε την δυνατότητα μετατροπής της ποινής φυλάκισης μέχρι 5 έτη σε χρήμα, και επομένως την έκανε εξαγοράσιμη, δεν πρέπει να συγχέεται με την χρηματική ποινή η οποία είναι αυτοτελή κύρια ποινή. Ωστόσο, το μέτρο αυτό κρίθηκε άδικο, αφού επέτρεπε άτομα που είχαν την οικονομική δυνατότητα να εξαγοράσουν την ποινή τους κάτι που δεν ίσχυε σε όσους δεν είχαν τα οικονομικά μέσα, και τελικά καταργήθηκε.

Οι **βασικότεροι εν ισχύ εναλλακτικοί τρόποι** άσκησης της στερητικής της ελευθερίας ποινής είναι η *αναστολή* εκτέλεσης της ποινής, η μετατροπή της σε *παροχή κοινωφελούς εργασίας* και η *υφ' όρων απόλυση*.

Ο θεσμός της *αναστολής εκτέλεσης της ποινής*, που προβλέπεται από τα άρθρα 99 και επόμενα του Ποινικού Κώδικα. Η ρύθμιση αυτή προβλέπεται ιδίως για εγκλήματα που επιφέρουν μικρές ποινές, συγκεκριμένα μέχρι 3 έτη φυλάκισης και δεν έχουν ουσιαστική κοινωνική απαξία, όπως τέτοιο π.χ. είναι η κατοχή και χρήση

ναρκωτικών ουσιών από τοξικομανή ή η πώληση μικροποσότητας ναρκωτικών ουσιών από τοξικομανή για να μπορέσει να εξασφαλίσει τη δόση του. Ο σκοπός της νομοθετικής ρύθμισης αυτής, είναι να συμβάλει στην πρόληψη της εγκληματικότητας, με την αποτροπή του καταδικασθέντα από την τέλεση άλλων αξιόποινων πράξεων. Αυτό επιτυγχάνεται με δύο διαφορετικές συνέπειες: Αφενός δεν παρανομεί ο δράστης εκ νέου, για να μην εκτελεστεί και η αρχικώς ανασταλείσα ποινή και αφετέρου ο δράστης, με το να μην φυλακιστεί, αποφεύγει το συγχρωτισμό του, έστω και για σύντομο χρονικό διάστημα, με επικίνδυνα άτομα που φέρουν βαρύτερες ποινικές καταδίκες και με τον τρόπο αυτό ούτε διδάσκεται τον τρόπο τέλεσης βαρύτερων αδικημάτων αλλά ούτε και κινδυνεύει ο ίδιος από την ύπαρξη στο περιβάλλον του άλλων εγκληματιών.

Αντίστοιχα, στις διατάξεις των άρθρων 105B έως και 110 του Ποινικού Κώδικα προβλέπεται η υπό όρους απόλυση του κρατούμενου. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι η υπό όρους απόλυση του κρατούμενου προϋπάρχει του ποινικού κώδικα, καθώς εισήχθη για πρώτη φορά με το ν. 811/1917. Κατά την πάγια Νομολογιακή πρακτική των δικαστηρίων δε, θεωρείται ότι η υπό όρους απόλυση του κρατούμενου η οποία στην ουσία χαρακτηρίζεται ως ένα στάδιο εκτέλεσης της εναπομένουσας ποινής που του επιβλήθηκε, ως μέτρο επιδιώκει την αποτροπή της υποτροπής του με την τέλεση νέων αδικημάτων, αφού επέρχεται βελτίωση των συνθηκών της ζωής του καταδίκου και της κοινωνική του αποκατάστασης, λόγο του ότι απομακρύνεται νωρίτερα από το δυσάρεστο περιβάλλον της φυλακής, με την προϋπόθεση φυσικά να τηρήσει και ο ίδιος τους όρους που του επιβλήθηκαν ως αντικατάσταση της έκτισης του υπολοίπου της ποινής (βλ. σχετικά και την απόφαση της Ολομέλειας του Άρειου Πάγου με αρ. 106/1991).

Τέλος, ο θεσμός της κοινωφελούς εργασίας προβλέπεται σε μία σειρά άρθρων με βασικό το αρ.81 του ποινικού κώδικα. Σε αυτό ορίζεται ότι η κοινωφελής εργασία παρέχεται από αυτόν που καταδικάστηκε σε δημόσιες υπηρεσίες, οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, σε μη κερδοσκοπικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου αλλά και παροχή υπηρεσιών προς τον ίδιο τον παθόντα αν ο ίδιος συναινεί. Τέσσερις ώρες εργασίας αντιστοιχούν σε μία ημέρα φυλάκισης και ο καταδικασθέντας οφείλει να την παρέχει στο σύνολό της σε διάστημα μέχρι 2 ετών. Σε περίπτωση που ο υπαίτιος δεν την εκτελεί με συνέπεια, ο εισαγγελέας μπορεί πέρα από το να τον προειδοποιήσει ή να του δώσει παράταση ένα επιπλέον έτος, να μετατρέψει το

υπόλοιπό της (που ο καταδικασθέντας δεν παρείχε σε υπηρεσίες) σε χρηματική ποινή ή ακόμα και να διατάξει την έκτισή της.

Νέα τάση στο ποινικό μας δίκαιο, με πλούσια εφαρμογή σε άλλες χώρες αποτελεί η καταδίκη σε *έκτιση της ποινής σε κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική παρακολούθηση* του καταδικασμένου δράστη, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 284 του ΚΠΔ. Μία πρώτη επαφή, τόσο των ποινών όσο και των εναλλακτικών τρόπων επιβολής και έκτισής τους αναλύθηκε έως τώρα. Ωστόσο, οι δύο τελευταίοι τρόποι εναλλακτικής έκτισης των ποινών που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, θα αναλυθούν και στη συνέχεια.

Παράμετρος: Πρέπει να λεχθεί εδώ, ότι αναφορικά με το ποινικό δίκαιο, υπάρχει και εφαρμόζεται πάντα η συνταγματική αρχή *nullum crimen nulla poena sine lege stricta, scripta, preavia*, η οποία προέρχεται από ρήση του Βαυαρού ποινικολόγου Johann Feuerbach και η οποία μεταφράζεται στα Ελληνικά ως εξής: Έγκλημα δεν υπάρχει και ποινή δεν επιβάλλεται χωρίς νόμο γραπτό, που να ορίζει σαφώς τα στοιχεία της πράξης που τυποποιεί ως έγκλημα και να προηγείται χρονικά της τέλεσης της πράξης. Η εφαρμογή αυτής της αρχής πρέπει να υπάρχει πάντα σε κάποια παράμετρο κάθε σκέψης που να αφορά την εφαρμογή του ποινικού δικαίου, συνεπώς και της ποινής ως μέσο άσκησης αντεγκληματικής πολιτικής.

ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

1) ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ: ΑΥΣΤΗΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΑΠΟΣΥΜΦΟΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ

Ειπώθηκε ανωτέρω και επαναλαμβάνεται εδώ, χωρίς αυτό να αποτελεί περιττή επανάληψη, ότι κύριο μέρος της λειτουργίας της ποινής είναι με την απειλή της να αποτρέψει τον πολίτη από το να διαπράξει μία αξιόποινη πράξη (αποτέλεσμα αποτροπής) ή με την έκτισή της να σωφρονίσει το δράστη ώστε να μην ξανακάνει την ίδια αξιόποινη πράξη.

Προτού όμως μπορέσουμε να επεκταθούμε περαιτέρω στην λειτουργία της ποινής, χρήσιμο είναι να διατυπωθεί ο ορισμός της ποινής. Κατά πάγια θέση της νομικής επιστήμης, ακολουθούμενη τόσο από τη θεωρία όσο και από την πρακτική των δικαστηρίων, η ποινή είναι ένα κακό, που απειλείται από το νόμο και επιβάλλεται από ποινικό δικαστήριο κατά του δράστη ορισμένου εγκλήματος, ως εκδήλωση της ιδιαίτερης αποδοκιμασίας της πράξης του από την έννομη τάξη.

(Βλ. και ΑΠ 511/1924, Θέμις ΑΕ' 664, ΠοινΔ 1978, σελ 83 επ.)

Φυσικά, ως ποινή δεν νοείται μόνο το εγκλεισμός στις φυλακές ύστερα από την επιβολή στερητικών της ελευθερίας ποινών, αλλά και κάθε κύρωση που απειλείται από το νόμο και επιβάλλεται από ποινικό δικαστήριο κατά του δράστη ορισμένου εγκλήματος, οπότε και η αύξηση του ορίου της ποινής θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ανάλογα. Τέτοια περίπτωση που θα μπορούσε οποιοσδήποτε να σκεφτεί, θα ήταν η αύξηση των ορίων των άλλων κύριων ή παρεπόμενων ποινών, όπως λ.χ. αύξηση της χρηματικής ποινής σε περίπτωση παράβασης κάποιου συγκεκριμένου νομικού κανόνα. Ωστόσο, πέρα από την αύξηση των κύριων ή των παρεπόμενων ποινών που προβλέπονται για ένα έγκλημα, αύξηση μπορεί να γίνει με το να προβλεφθούν κάποια επιπρόσθετα μέτρα σε περίπτωση παράβασης ενός κανόνα δικαίου. Ένα ακραίο παράδειγμα είναι εκείνο της προσβολής της γενετήσια ελευθερίας και συγκεκριμένα της παιδεραστίας. Αύξηση της προβλεπόμενης ποινής στο συγκεκριμένο αδίκημα είναι όχι μόνο η αύξηση των ετών κάθειρξης, αλλά τέτοια, αύξηση δηλαδή της ποινής, θεωρείται, και η επιβολή χημικού ευνουχισμού του δράστη. Ήδη κάποιες χώρες όπως η Ρωσία, η Πολωνία, η Εσθονία, κάποιες πολιτείες των Η.Π.Α., η Νότια Κορέα και προσφάτως η Ινδονησία έχουν θέσει σε εφαρμογή αυτό το μέτρο επιδιώκοντας να πετύχουν μεγαλύτερο αποτρεπτικό αποτέλεσμα των δραστών, με

κάποιες έρευνες να επιβεβαιώνουν την αποτελεσματικότητα αυτής της μεθόδου (επιστημονικό πείραμα που πραγματοποίησε ο P. Gagne το 1981).

Επίσης, στο πλαίσιο του ποινικού δικαίου, αύξηση του ορίου της ποινής αποτελεί και η εισαγωγή στοιχείων στιγματισμού και διαπόμπευσης των καταδικασμένων, και φυσικά η θέσπιση νέων αξιόποινων πράξεων, που προηγουμένως θεωρούνταν ότι δεν είχαν ποινική απαξία. Τέλος, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι η αύξηση των ορίων της ποινής, μπορεί να γίνει όχι μόνο άμεσα, με την τροποποίηση του νομικού πλαισίου αυτών, αλλά και έμμεσα, με την τροποποίηση της δυνατότητας του καταδικασμένου να αιτηθεί την υφ' όρων απόλυσή του ή την μετατροπή της ποινής του σε κοινωφελή εργασία. Με τον τρόπο αυτό, η ποινή έχει σε αυτή καθεαυτή την έννοιά της την αποτρεπτική λεγόμενη λειτουργία. Θα πρέπει άλλωστε να γίνει αντιληπτό, ότι η επιβαλλόμενη ποινή επιδρά όχι μόνο στον ίδιο τον καταδικασμένο δράστη, αλλά και στον κοινωνικό του περίγυρο, ακόμη και αν αυτός αποτελείται από «αμέτοχους τρίτους».

(Βλ. Σχετ. και Νέστορ Κουράκης, Θεωρία της ποινής, Μία εισαγωγή, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2008, αλλά και πλήθος μη νομικών κειμένων)

Από τον ορισμό αυτό της ποινής, γίνεται αντιληπτό ότι ο λόγος, για τον οποίο επιτρέπεται στην πολιτεία να επιβάλλει ποινές είναι η προστασία της κοινωνίας, τόσο από τον δράστη όσο και από την αντεκδίκηση, που πιθανώς θα θελήσουν οι συγγενείς του θύματος ή το ίδιο το θύμα. Από τη διαπίστωση αυτή προέκυψε η λεγόμενη **θεωρία της ποινικής πρόληψης της εγκληματικότητας** η οποία διακρίνεται σε *γενική* και *ειδική*. Σύμφωνα με τη γενική θεωρία, οι πολίτες, οι οποίοι αποτελούν το κοινωνικό σύνολο, μπορούν να συγκρατηθούν από την τέλεση εγκλήματος λόγω του εκφοβισμού και του παραδειγματισμού που ασκεί η απειλούμενη από το ποινικό δίκαιο ποινή, καθώς και η βεβαιότητα της επιβολής της. Όπως χαρακτηριστικά παρατήρησε πρώτος ο μεγάλος Γερμανός ποινικολόγος Feuerbach, το κράτος, δια της απειλούμενης ποινής, ασκεί, με νομοθετική μάλιστα πρόβλεψη, ψυχολογικό καταναγκασμό στο κοινωνικό σύνολο, ώστε οι πολίτες να μην εγκληματούν, λόγω της εκφοβιστικής λειτουργίας της εκτέλεσης της ποινής, παρατηρώντας ο ίδιος ωστόσο ότι ο φυσικός καταναγκασμός όλων ανεξαιρέτως των υποκειμένων του κράτους είναι αδύνατος. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού είναι η διάταξη για την ανθρωποκτονία η οποία στη βασική της μορφή επισύρει την ποινή των ισοβίων, και εξυπηρετεί έτσι την γενική πρόληψη: Απωθεί τους πολίτες από την διάπραξη αυτού

του εγκλήματος πριν την διάπραξή του, τόσο με την παιδαγωγική της δράση όσο και με τον εκφοβισμό τους.

Επιπρόσθετα, με την επακόλουθη απομόνωση του εγκληματία, αυτός στιγματίζεται ενώ το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο συσπειρώνεται γύρω από τις αρχές της νομιμότητας, κάτι που αποτελεί την λεγόμενη *θετική γενική πρόληψη* ή, με άλλες λέξεις, την κοινωνικοποιητική λειτουργία της γενικής πρόληψης. Φυσικά, για να επιτευχθεί αυτό χρειάζεται η συνδρομή κάποιων προϋποθέσεων, οι βασικότερες εκ των οποίων είναι η βεβαιότητα της τιμωρίας καθώς και η συμφωνία της κοινωνίας βασικά ως προς το αξιόποιο της πράξης και την βαρύτητα της τιμωρίας.

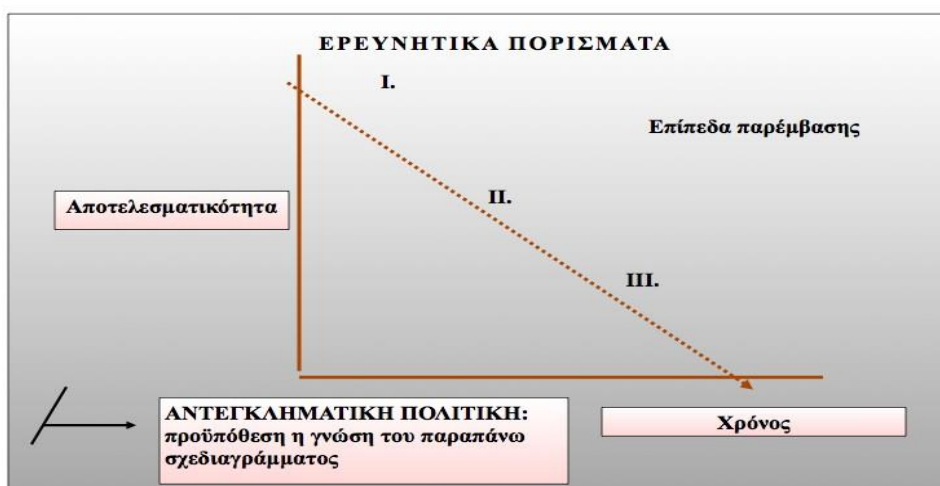
Αντίθετα με την γενική πρόληψη, η *θεωρία της ειδικής πρόληψης* εστιάζει στην πρόληψη της εγκληματικότητας από την πλευρά του συγκεκριμένου ήδη εγκληματούντος ατόμου. Απευθύνεται σε όσους έχουν ήδη παραβεί τον νόμο- οι στόχοι επιτυγχάνονται ή θεωρείται ότι επιτυγχάνονται με την επιβολή και εκτέλεση μιας ποινής, προκειμένου οι δράστες να βελτιωθούν ή να εξουδετερωθούν και να μην υποτροπιάσουν.

Η επιστήμη πάντως, όπως αναφέρθηκε ήδη, έχει προχωρήσει σε ενοποιητικές θεωρίες και πρακτικές, με τις οποίες συνδυάζει τη θεωρία της γενικής πρόληψης, σε νομοθετικό επίπεδο, δηλαδή σε επίπεδο απειλούμενης ποινής, με τις θεωρίες της ειδικής πρόληψης, κυρίως στο επίπεδο της επιμέτρησης της ποινής, με την έννοια ότι η τελικώς επιβληθείσα ποινή πρέπει να είναι ικανή στην αποτροπή τέλεσης νέων αξιόποινων πράξεων του ίδιου δράστη. Φυσικά, στο επίπεδο της έκτισης της ποινής, δηλαδή της περιόδου κατά την οποία ο δράστης τελεί υπό την σωφρονιστική εξουσία, μόνη δυνατή θεωρία που μπορεί να εφαρμοστεί είναι η ειδική πρόληψη.

Από την άλλη μεριά υπάρχει η *εγκληματολογική πρόληψη* που διακρίνεται σε *περιστασιακή* και σε *κοινωνική* πρόληψη. Ως «*περιστασιακή*» θεωρείται εκείνη που επιτυγχάνεται με την λήψη μιας σειράς τεχνικών μέτρων, τα οποία επιχειρούν να αποτρέψουν –με την δημιουργία κάθε λογής εμποδίων– εκείνους οι οποίοι ετοιμάζονται να διαπράξουν εγκληματικές πράξεις από του να επιτύχουν του σκοπού τους. Η πιο σημαντική, όπως θα δούμε στη συνέχεια, είναι η «*κοινωνική*» πρόληψη, αυτή της οποίας τα μέτρα στοχεύουν στην καταπολέμηση των εγκληματικών παραγόντων που οδηγούν στο πέρασμα στο έγκλημα και το διευκολύνουν.

Το ενδιαφέρον που επιδεικνύεται για την πρόληψη οφείλεται – πέραν όλων των άλλων –και στο γεγονός πως έχουμε σημαντικά εμπειρικά δεδομένα- που προκύπτουν από μια έρευνα διεξαχθείσα προ πολλών ετών μέσα στα πλαίσια του

Συμβουλίου της Ευρώπης – αναφερόμενα στην αποτελεσματικότητα των διαφόρων ειδών μέτρων που λαμβάνονται από τα Κράτη για να αντιμετωπίσουν την ολοένα αυξανόμενη σε ανησυχητικό βαθμό εγκληματικότητα που παρατηρούμε στις κοινωνίες μας. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας αποτυπώνονται στο ακόλουθο γράφημα:

Ο κάθετος άξων είναι αυτός της αποτελεσματικότητας και ο οριζόντιος εκείνος του αναγκαίου χρόνου που απαιτείται για να επιδράσουν τα διάφορα μέτρα που λαμβάνει το Κράτος. Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε τα μέτρα που λαμβάνονται στο πρώτο (I) επίπεδο παρέμβασης έχουν πολύ μεγάλη αποτελεσματικότητα, η οποία παρατηρείται σε σύντομο σχετικά χρόνο, ακολουθούν τα πολιτειακά μέτρα που λαμβάνονται στο δεύτερο (II) επίπεδο παρέμβασης, ενώ μακράν τα λιγότερο αποτελεσματικά μέτρα είναι εκείνα που λαμβάνονται στο τρίτο (III) επίπεδο παρέμβασης.

Επιβάλλεται μια εξήγηση του πίνακα: Τα μέτρα που λαμβάνονται στα δύο πρώτα επίπεδα είναι μέτρα κοινωνικής πρόληψης. Αυτά που εντάσσονται στο πρώτο επίπεδο απευθύνονται σε όλους τους πολίτες μιας συγκεκριμένης χώρας και στοχεύουν στην ικανοποίηση όλων των βασικών αναγκών τους, δηλ. κατοικίας, διατροφής, εκπαίδευσης, ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, ασφάλειας, εργασίας κλπ.

Στο δεύτερο επίπεδο πολιτειακής παρέμβασης εγγράφονται όλα τα θετικά μέτρα που απευθύνονται σε ομάδες ανθρώπων ή και σε μεμονωμένα άτομα που μειονεκτούν από φυσική ή κοινωνική άποψη -και για αυτό ιδιαίτερα ευάλωτα στην επίδραση των εγκληματικών παραγόντων- και που στοχεύουν στην κάλυψη των

μειονεξιών τους και στην παροχή εξειδικευμένης συνδρομής, αναλόγως προς τις ανάγκες που πηγάζουν από την κατάσταση τους. Τα μέτρα που λαμβάνονται στα δύο πρώτα επίπεδα εγγράφονται στην Πρόληψη, εξ ου και η σημασία της.

Το τρίτο (III) επίπεδο περιλαμβάνει μέτρα εφαρμογής του ποινικού νόμου, ποινών και μέτρων ασφαλείας, εγγεγραμμένων, βεβαίως, στην Καταστολή. Απευθύνονται σε εκείνους που έχουν ήδη διαπράξει εγκλήματα. Έτσι εξηγείται και η πολύ μικρή συμβολή των μέτρων αυτών στην πρόληψη της υποτροπής. Καμιά φορά μάλιστα έχουν αρνητική αποτελεσματικότητα, διευκολύνοντάς την ή και προκαλώντας την, ιδιαίτερα στην περίπτωση της επιβολής και έκτισης ποινής εγκλεισμού.

(ενιαίο απόσπασμα σχετικά με την εγκληματολογική πρόληψη από την ιστοσελίδα crime-in-crisis.com)

Εδώ πρέπει να τονιστεί, ότι δεν αποτελεί μόνο η αύξηση της απειλούμενης ποινής μέσο αντεγκληματικής πολιτικής, αλλά και η αύξηση της εκτιτέας ποινής ή του πραγματικού χρόνου εγκλεισμού στην φυλακή, η οποία είναι πολύ χαμηλότερης διάρκειας. Ενδεικτικά, με τους ισχύοντες νομικούς κανόνες, κάποιος ο οποίος καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης (10 ημέρες - 5 έτη) μπορεί να ζητήσει να απολυθεί υπό τον όρο της ανάκλησης αφού εκτίσει τα 2/5 αυτής. Αντίστοιχα για τα κακουργήματα κάποιος που καταδικάστηκε σε πρόσκαιρη κάθειρξη (5έτη - 15 έτη) έχει το δικαίωμα να ζητήσει να απολυθεί υπό τον όρο της ανάκλησης αφού εκτίσει τα 3/5 αυτής και τέλος για την ισόβια κάθειρξη αφού εκτίσει τα είκοσι έτη. Η αντεγκληματική πολιτική λοιπόν μπορεί να λειτουργήσει και με το να αυξηθεί ο πραγματικός χρόνος έκτισης στην φυλακή.

Έχει διατυπωθεί η άποψη, ότι ο ίδιος ο δικαστής πρέπει να λειτουργήσει σαν όργανο αντεγκληματικής πολιτικής. Με άλλες λέξεις, υποστηρίζεται από κάποια μερίδα ατόμων που ασχολούνται με το θεωρητικό κομμάτι της νομικής, ότι ο δικαστής πρέπει, με την ποινή που απαγγέλει από την έδρα, να επιβάλλει στους πολίτες τη νομιμότητα, να τους διαπαιδαγωγεί αλλά και να τους εκφοβίζει. Ωστόσο, ένα ανησυχητικό φαινόμενο των σύγχρονων συνθηκών ζωής που πολλές φορές επιδιώκει να παίρνει την μορφή του δικαστή είναι η αστυνομική ειδησεογραφία των ΜΜΕ, και κυρίως της τηλεόρασης, η οποία έχει αναλάβει την λειτουργία της γενικής πρόληψης, δια της μεταδόσεως των δικαστικών και των αστυνομικών ρεπορτάζ. Έτσι όμως δημιουργείται συχνά η αίσθηση της αναγκαιότητας της παραδειγματικής τιμωρίας κάποιων εγκληματιών, οι οποίοι προβάλλονται ιδιαιτέρως από τα ΜΜΕ,

άσχετα αν το έγκλημά τους αυτό καθ' αυτό είναι ικανό να δικαιολογήσει την διαφορετική μεταχείρισή τους σε σχέση με άλλους, που έχουν παραβιάσει την ίδια διάταξη του Ποινικού Κώδικα. Το φαινόμενο αυτό προκαλεί μεγάλη ανησυχία, αφού με ελάχιστα αποδεικτικά στοιχεία, άτομα που είναι αθώα μπορεί να διαπομπευτούν, μόνο και μόνο επειδή είχαν κάποια σχέση με το θύμα, από τηλεοπτικούς παρουσιαστές που προκειμένου να προκαλέσουν το λαϊκό αίσθημα και να ανεβάσουν τα τηλεοπτικά ποσοστά τους, παίρνουν την μορφή του τηλε-δικαστή βγάζοντας πρόωρα συμπεράσματα. Είναι δε υπαρκτό το φαινόμενο της υπερπροβολής των εγκλημάτων βίας, παρά το γεγονός ότι δεν αντιπροσωπεύουν πάνω από το 10% της συνολικής εγκληματικότητας, καλλιεργώντας έτσι το φαινόμενο της γνωστικής προκατάληψης σχετικά με την πιθανότητα που υπάρχει ώστε να συμβούν εγκλήματα βίας στο μεγαλύτερο μέρος του κοινού των ΜΜΕ.

(Βλ. Μαργαρίτης – Παρασκευόπουλος – Νούσκαλης, Ποινολογία, σελ 375- 376 με την εκεί αναφερόμενη βιβλιογραφία, καθώς και Χριστίνα Ζαραφωνίτου, Κοινωνικές αντιλήψεις για την ποινική δικαιοσύνη και την τιμωρητικότητα, Ποινικές επιστήμες, Θεωρία και πράξη, Προσφορά τιμής στην Άννα Ψαρούδα – Μπενάκη, εκδόσεις Α. Σάκκουλας, Αθήνα Κομοτηνή, 2008, σελ. 1215 – 1230)

Μέσω του παραπάνω μηχανισμού, δημιουργείται η κοινωνική πίεση της αύξησης των απειλούμενων, αλλά και των επιβαλλόμενων ποινών, καθώς ο εγκληματίας κατηγοριοποιείται ως κάτι το ξένο ως προς το κοινωνικό σύνολο, και συχνά μάλιστα στιγματοποιείται: είναι ο τοξικομανής, ο «αλλοδαπός», ο ψυχικά διαταραγμένος, ο εκτός των ορίων της κοινωνίας που πρέπει να τιμωρηθεί παραδειγματικά, ώστε οι υπόλοιποι σαν και αυτόν να φοβηθούν να ακολουθήσουν την ίδια εγκληματική δράση. Μέσα στα πλαίσια αυτά, έχουν ακουστεί στην χώρα μας ακόμη και προτάσεις επαναφοράς της θανατικής ποινής ή αντίστοιχες προτάσεις χημικού ευνουχισμού των δραστών σεξουαλικών εγκλημάτων, ως μέσο ειδικής πρόληψης και γενικότερα ως τρόπο αντεγκληματικής πολιτικής. Μάλιστα, πολιτικό κόμμα που υποστηρίζει αυτές τις προτάσεις, τουλάχιστον για συγκεκριμένα εγκλήματα, εισήλθε στην ελληνική Βουλή, στις προηγούμενες βουλευτικές εκλογές.

Από τα προαναφερόμενα δημιουργείται ο εξής προβληματισμός: πώς είναι δυνατόν να προβλέψει και να σταθμίσει έτσι όπως πρέπει ο δικαστής από την έδρα του τις γενικότερες ανάγκες της πρόληψης της εγκληματικότητας και την επιρροή που θα έχει η απόφασή που θα απαγγείλει στην κοινή γνώμη;

Σε αντίστοιχη έρευνα που έγινε μάλιστα στο πανεπιστήμιο της Λωζάννης για την «τιμωρητικότητα και το ρόλο της μονάδας κύρωσης στο μέγεθος της ποινής» ανάμεσα στην ποινή που θα επέβαλλαν δικαστές και μη νομικοί πολίτες για συγκεκριμένα εγκλήματα, διαπιστώθηκε ότι οι δικαστές ήταν σχεδόν πάντα επιεικέστεροι των πολιτών, με μόνη εξαίρεση τα οικονομικά εγκλήματα. Από την ίδια έρευνα προκύπτει ότι, ενώ οι δικαστές έδωσαν βαρύτητα στην γενική και ειδική πρόληψη της εγκληματικότητας, ως λειτουργία της ποινής, οι απλοί, μη νομικοί, πολίτες, έδωσαν βαρύτητα στη προστασία της κοινωνίας μέσω της εξουδετέρωσης των εγκληματιών.

(Βλ. A.Khun (Dir.) A.Jayet&P.Villetaz (Coll.), La punitivité et le rôle de l'unité de sanction dans le quantum de la peine, Rapport scientifique final, Université de Lausanne, Faculté de Droit, Novembre 2001)

Το γεγονός όμως της ασυμφωνίας αυτής, ανάμεσα στο κοινό και την δικαστική αρχή, συντελεί στη δημιουργία της εντύπωσης ότι η δικαιοσύνη είναι πολύ επιεικής, και προκαλεί την απαίτηση της αυστηροποίησης των ποινών, προκαλώντας έτσι ένα φαύλο κύκλο.

Για να μπορέσει όμως η ποινή να επιτελέσει την λειτουργία της, την οποία και παραδέχονται και οι σύγχρονες θεωρίες, χρειάζεται η άσκηση της-δηλαδή το στάδιο κατά την εκτέλεσής σε σωφρονιστικό κατάστημα, να πληρεί κάποια συγκεκριμένα πρότυπα.

Αυτό αποτελεί κυρίως αντικείμενο του εκάστοτε εφαρμοζόμενου Σωφρονιστικού Κώδικα, η αποτυχία όμως κάποιων προβλέψεων του, έχει υποχρεώσει συχνά τη νομοθετική εξουσία να παρέμβει με διάφορους τρόπους, ώστε να ανταπεξέλθει στα προβλήματα που δημιουργούνταν. Διαχρονικά άλλωστε το ιδιαίτερο γνώρισμα των ελληνικών φυλακών ήταν η στενότητα του χώρου αλλά και οι κακές συνθήκες υγιεινής και διαβίωσης, ιδίως λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι κατά κανόνα φιλοξενούν περισσότερους έγκλειστους από το μέγιστο αριθμό για τον οποίο είχαν σχεδιαστεί. Πέραν όμως των πρακτικών αυτών προβλημάτων υπάρχει και η εξής ανακολουθία του σκοπού των ίδιων των χτισμάτων των φυλακών: ένα κτήριο που έχει χτιστεί για να επιτύχει την στέρηση της ελευθερίας ενός ατόμου, άρα για να τον κρατήσει φυλακισμένο, δεν μπορεί παράλληλα να εξυπηρετήσει τις ανάγκες του ίδιου ατόμου για προετοιμασία, ώστε να επανενταχθεί στην κοινωνία μετά τον εγκλεισμό του. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μην υπάρχει μια αποτρεπτική λειτουργία της έκτισης της ποινής, με την έννοια ότι ο εγκλεισμός σε

ένα κατάσταση κράτησης με αντίξοες συνθήκες ή και με άτομα επικίνδυνα μπορεί να αποτελέσει αποτρεπτικό παράγοντα σε κάποιους ανθρώπους από το να διαπράξουν έγκλημα, αλλά ταυτόχρονα να μην επιτελεί το σωφρονιστικό σκοπό της ποινής σε όσους είναι ήδη έγκλειστοι, καθώς δεν τους προετοιμάζει για την επανένταξή τους στην κοινωνία, όταν απολυθούν. Επιπρόσθετα, δημιουργεί και το παράδοξο φαινόμενο του συγχρωτισμού ατόμων καταδικασμένων για μικρής ποινικής απαξίας εγκλήματα με άτομα, τα οποία έχουν υποδομή και οργάνωση, με την οποία έχουν διαπράξει κοινωνικώς και ποινικώς βαριά χαρακτηριζόμενα εγκλήματα. Τέλος, έχει και το παράπλευρο αποτέλεσμα να επιτείνει την αίσθηση της εγκληματικότητας ως απειλή για τον πολίτη, ο οποίος πιέζει ως αποτέλεσμα για αυστηρότερα μέτρα. Προς αυτή την κατεύθυνση αξιοσημείωτη είναι η δήλωση του Πρόεδρου της Ενώσεως Δικαστών και Εισαγγελέων Χαρ. Σεβαστίδη με την οποία ανέφερε χαρακτηριστικά ότι η σκληρή ποινική καταστολή που συνήθως λειτουργεί εκδικητικά δεν απέφερε ποτέ σε καμία χώρα του κόσμου παρά μόνο μια επίπλαστη ασφάλεια για τον πολίτη, αναγνωρίζοντας το παραπάνω πρόβλημα.

Διάφορες προσπάθειες έχουν γίνει για να αποφευχθούν τα ως άνω πρακτικά προβλήματα, αλλά η μέχρι τώρα πραγματικότητα έχει αποδείξει ότι δεν ήταν αρκετά επιτυχημένες. Αυτό άλλωστε αναδεικνύεται και από τους πολλούς νόμους για την αποσυμφόρηση των φυλακών, οι οποίοι έχουν σαν βασικό κοινό την παραδοχή, στην αιτιολογική τους έκθεση, ότι στις φυλακές επικρατεί το αδιαχώρητο αλλά και από τις πολλές νομοθετικές ρυθμίσεις για την αναστολή της ποινής, οι οποίες και επεξετέιναν τα όρια εφαρμογής της διάταξης σε σχέση με την αρχική εφαρμογή της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των τελευταίων ετών ήταν η ψήφιση αλλά και η παράταση του νόμου Παρασκευόπουλου, κατά την οποία μέχρι και σήμερα που βρίσκεται σε ισχύ. Προκειμένου να υπάρξει μία προσωρινή λύση στο πρόβλημα των υπερφορτωμένων ελληνικών φυλακών και να γίνει αποσυμφόρηση ως ένα βαθμό, ο νόμος προβλέπει χαλάρωση των ορίων της πραγματικής έκτισης των ποινών και άλλες ευνοϊκές ρυθμίσεις. Η αποσυμφόρηση όμως αυτή και επομένως η καλύτερευση των συνθηκών που επικρατούν στις φυλακές λόγω της μείωσης του συνωστισμού των κρατουμένων, έρχεται ταυτόχρονα με το κόστος της χειροτέρευσης της αντεγκληματικής πολιτικής, αφού παρέχει την δυνατότητα σε εγκληματικά στοιχεία να απολύονται πρόωρα, χωρίς να έχουν προλάβει να νιώσουν τις συνέπειες του εγκλεισμού τους και άρα να μην έχουν σωφρονιστεί, με αποτέλεσμα πολλές φορές να προβαίνουν εκ νέου στην τέλεση εγκλημάτων.

(Βλ. ενδεικτικά την τελευταία τροπολογία παράτασης ισχύος των αντίστοιχων διατάξεων, <https://www.e-nomothesia.gr/law-news/tropologia-gia-paratase-tou-nomou-paraskeuoroulou.html>, η οποία παραδέχεται ακριβώς το πρόβλημα, αλλά και την υπαριθμό 5/2017 γνωμοδότηση του Αντεισαγγελέα του Α.Π. Ευάγγελου Ζαχαρή, δημοσίευση Ποινικά Χρονικά ΕΖ/2017, σελ 153-754).

Αυτή η αποτύπωση της πραγματικότητας υποδεικνύει ότι υπάρχει έλλειμμα συνειδητής σωφρονιστικής πολιτικής. Επίσης η κατάσταση αυτή έχει και άλλες παρεπόμενες συνέπειες, μία από τις οποίες είναι ότι στην πράξη δημιουργεί συχνά πρόσφορο έδαφος για να αναπτυχθούν συναλλαγές ανάμεσα στους τροφίμους των φυλακών και στη διοίκησή τους, για την εξασφάλιση δικαιωμάτων των τελευταίων. Παρόλο που αυτό το φαινόμενο τις περισσότερες φορές δεν φτάνει στην επιφάνεια ώστε να επιληφθεί η δικαστική εξουσία, λόγω έλλειψης βούλησης να γίνει κάτι τέτοιο της ίδιας της σωφρονιστικής διοίκησης της εκάστοτε φυλακής, κατά καιρούς αναδύονται υποθέσεις διαφθοράς σωφρονιστικών υπαλλήλων από φυλακισμένους και φτάνουν τελικά να δικάζονται.

2) ΕΚΤΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ ΣΕ ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΜΕ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.

Αναπτύσσοντας τους παραπάνω προβληματισμούς σχετικά με τον περιορισμό της ελευθερίας των καταδικασθέντων ατόμων και τη λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος, εισερχόμαστε παράλληλα στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στη πρόβλεψη, την ύπαρξή και εν τέλει την καταστρατήγησή τους κατά την έκτιση της ποινής. Πρέπει να ειπωθεί εδώ βέβαια ότι η ίδια η επιβολή της στερητικής της ελευθερίας ποινής αποτελεί έναν κεφαλαιώδη *περιορισμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, του δικαιώματος δηλαδή της ελευθερίας φυσικής μετακίνησης του ανθρώπου όπου θέλει. Υπό τη λογική αυτή, και αποκλειστικά μέσα στο πλαίσιο αυτό, ο πασίγνωστος Έλληνας νομικός και καθηγητής του Ποινικού δικαίου της Ακαδημίας Αθηνών Ι. Μανωλεδάκης, είχε υποστηρίξει ότι δεν είναι δυνατόν να απορριφθεί η επιβολή μίας ποινής με μόνη την επίκληση ότι αυτή αντιβαίνει στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα του ανθρώπου, καθώς κάθε στερητική της ελευθερίας ποινή αντιβαίνει σε αυτά.

(Βλ. Ι. Μανωλεδάκη, Γενική θεωρία του ποινικού δικαίου, τ. Β', σελ. 207-209 εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη, 1978).

Πρέπει λοιπόν να γίνει στάθμιση της ποινής, αλλά και του στερούμενου δικαιώματος, από το νόμο ή την λειτουργία των φυλακών, ώστε να διαπιστωθεί αν υπάρχει θέμα στέρησης των δικαιωμάτων του φυλακισμένου αφού αν συμβαίνει κάτι τέτοιο θα υπάρχει απόκλιση από τη λειτουργία της ποινής ως μέτρο αντεγκληματικής πολιτικής.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα του ανωτέρου θέματος, και συναφές με τον υπερπληθυσμό των φυλακών μας, δίνει η *απαγόρευση της παραμονής του κρατούμενου σε σκοτεινό κελί* ως πειθαρχικό μέτρο, κάτι το οποίο θεωρείται απάνθρωπη μεταχείριση σύμφωνα με το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής αναφερόμενη ως «ΕΣΔΑ»). Επίσης παράδειγμα δικαιώματος του κρατουμένου, το οποίο πολύ συχνά στην πράξη έχει καταστρατηγηθεί, είναι το δικαίωμά του στην *προσωπική ασφάλεια*. Φαινομενικά η απειλή της ασφάλειας του κρατουμένου δίνει την εντύπωση ότι βελτιώνει την πρόληψη του εγκλήματος δια του φόβου, αφού κανένας λογικός άνθρωπος δεν θα επέλεγε την συμβίωσή του με εγκληματικά στοιχεία. Στην πράξη όμως δυσχεραίνεται η σωφρονιστική λειτουργία, τόσο ενεργητικά, με την έννοια ότι η απειλή αυτή τείνει

να αποπροσανατολίζει το κοινό απέναντι στους παράγοντες του εγκλήματος, αφού εστιάζει στο «κακό» που θα πάθει μέσα στη φυλακή και θα εξαφανιστεί έτσι αυτός από την κοινωνία (δύο ιστορικά παραδείγματα στη χώρα μας ήταν η περίπτωση του βιαστή και παιδοκτόνου του εξάχρονου υιού του, Εμμανουήλ Δουρή, ο οποίος αυτοκτόνησε ύστερα από την κακοποίηση που δέχτηκε στη φυλακή, όπως και η περίπτωση ενός εκ των κατηγορουμένων για τη δολοφονία της φοιτήτριας Ελένης Τοπαλούδη, ο οποίος βρέθηκε τραυματισμένος στο κελί του) όσο και παθητικά, με την έννοια ότι ο κρατούμενος, του οποίου δεν θα έχει εξασφαλιστεί το δικαίωμα ασφάλειάς του, τελειώνοντας την ποινή του, όχι μόνο δεν θα είναι έτοιμος να επανέλθει στην κοινωνία, αλλά θα έχει γεμίσει και αισθήματα εκδικητικότητας απέναντί της. Για το λόγο αυτό, κατά γενική παραδοχή στην επιστήμη, η στερητική της ελευθερίας ποινή πρέπει ως τιμωρία να συνίσταται αποκλειστικά στον περιορισμό του δικαιώματος της ελευθερίας και όχι να εκτείνεται σε άλλους περιορισμούς.

Ο σωφρονιστικός όμως κανονισμός, ενώ αρχικά δείχνει να επιτελεί αυτήν ακριβώς τη λειτουργία, προβλέποντας μακροσκελή κατάλογο των δικαιωμάτων των κρατουμένων, στην πράξη καταλήγει να υπονομεύει αυτά ακριβώς τα δικαιώματα, με το να εισάγει στους εσωτερικούς κανονισμούς των κατά τόπους καταστημάτων κράτησης μετατρέποντας έτσι την υποχρέωση του κράτους να εξασφαλίσει τα δικαιώματα του κρατουμένου σε δυνατότητα που παρέχεται στον κρατούμενο, συχνά και με περισσότερες προϋποθέσεις για την χορήγησή του εκάστοτε δικαιώματος. Επιπρόσθετα, στο άρθρο 7 § 4 του σωφρονιστικού κώδικα προβλέπεται ότι «... η *εύρυθμη λειτουργία και η ασφάλεια του καταστήματος σε εξαιρετικές περιπτώσεις είναι δυνατόν να δικαιολογούν περιορισμούς στους όρους διαβίωσης, οι οποίοι καθορίζονται κατά περίπτωση με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού...*». Έτσι πολλές φορές φτάνει να καταλήγει ο σωφρονισμός του κρατούμενου σε κενή πρόβλεψη, και αντί να επιτευχθεί ο στόχος της πρόληψης του εγκλήματος με την επιβολή της ποινής, καταλήγει να αποτελεί η επιβολή της ποινής στοιχείο που οδηγεί στο έγκλημα, είτε με την απόδραση του κρατουμένου, οπότε και οι εγκληματικές του πράξεις αναγκαστικά θα ενταθούν, είτε με την αποφυλάκισή του, όπου απροετοίμαστος και χωρίς τα εφόδια να ενταχθεί στην κοινωνία, αλλά και με το κοινωνικό στίγμα της φυλακίσεως, θα οδηγηθεί στη συνέχιση και στην επίταση ακόμη της παραβατικής και εγκληματικής του συμπεριφοράς, καθώς δεν θα έχει άλλο τρόπο να ζήσει.

Αυτό ακριβώς δημιουργεί και το φαύλο κύκλο, ο οποίος έχει ήδη αναφερθεί. Η υπερπληθώρα των φυλακισμένων, οι οποίοι ξεπερνούν τα όρια που έχουν

προβλεφθεί για τον πληθυσμό που μπορεί να εγκλειστεί στις φυλακές, γεννά περισσότερο έγκλημα, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα. Το έγκλημα όμως αυτό δημιουργεί ανασφάλεια στον μέσο πολίτη, ο οποίος βρίσκει ως λύση την αυστηροποίηση του ποινικού πλαισίου κατά των δραστών και απαίτηση από τους δικαστές να εξαντλούν την αυστηρότητά τους, θεωρώντας ότι έτσι θα προστατευτεί από τους εγκληματίες. Η ίδια όμως η ικανοποίηση του αιτήματός του, οδηγεί σε μεγαλύτερο αριθμό φυλακισμένων, ο οποίος τροφοδοτεί αναγκαστικά, με τους τρόπους που έχουν ήδη περιγραφεί ανωτέρω, την ήδη υπάρχουσα εγκληματικότητα, η οποία και αυξάνεται.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στην χώρα μας, στην οποία μέχρι πριν να ψηφιστεί πρόσφατα ο νέος ποινικός κώδικας υπήρχε πρόβλεψη για ισόβια κάθειρξη μέχρι και για το οικονομικό αδίκημα των καταχραστών του Δημοσίου, οι ισοβίτες έφτασαν στον υπέρογκο αριθμό των χιλίων ατόμων, όταν σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες με πληθυσμό πολύ μεγαλύτερο της Ελλάδας, ο αριθμός αυτός είναι σε πολύ μικρότερη κλίμακα. Τέτοιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Γερμανία που ο αριθμός των ισοβιτών δεν ξεπερνάει τους 140, ενώ σε Σουηδία, Τσεχία, Πορτογαλία, Αυστρία κ.α. ο αριθμός αυτός δεν ξεπερνάει τους 40. Σε πνεύμα εξωρθολογισμού των ποινών με κατάργηση και τροποποίηση πολλών αναχρονιστικών διατάξεων κινείται ο ισχύων ποινικός κώδικας ο οποίος έχει ως βασικό σκοπό οι ποινές να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα της εποχής μας, την οποία αποτελεσματικότητα ωστόσο θα την αντιληφθούμε στην πορεία.

(βλ. και <https://www.kathimerini.gr/985006/article/epikairothta/ellada/isovia-mono-gia-varia-egklhmata>)

3) ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΑΡΑΒΑΤΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.

Μέσα στα πλαίσια των συγχρόνων θεωριών της ποινής και της πρόληψης της εγκληματικότητας, αλλά και των ανθρωπινών δικαιωμάτων, τα οποία πρέπει να πληρούνται κατά την καταδίκη αλλά και την έκτιση της ποινής, έχουν γίνει αρκετές διακρίσεις των εγκληματιών σε κατηγορίες. Από αυτές, οι πλέον κρίσιμες, αναφορικά με την ποινική τους αντιμετώπιση και ιδίως λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών οι οποίες τους χαρακτηρίζουν, είναι οι εξαρτημένοι χρήστες ναρκωτικών και οι ανήλικοι.

Αναφορικά με τους *εξαρτημένους χρήστες ναρκωτικών*, το νομικό πλαίσιο ορίζεται στον ειδικό ποινικό νόμο Ν.4139/20-3-2013. Ιδιαίτερα, για τους σκοπούς αυτής της εργασίας, μας ενδιαφέρουν τα άρθρα 21 και 29 μέχρι 34 του ως άνω αναφερόμενου νόμου. Από την επισκόπηση των άρθρων αυτών, βεβαιώνεται κανείς ότι ο νομοθέτης έχει εισάγει πολλές ελαφρυντικές περιστάσεις, όπως: στο άρθρο 21, για την περίπτωση που κάποιος είναι βαποράκι ή διαθέτει ναρκωτικά σε οικείου του, για τις δικές τους ανάγκες, χωρίς όμως να βγάζει κέρδος, στο άρθρο 29, όποιος καλλιεργεί ή κάνει χρήση κάνναβης σε ποσότητες αποκλειστικά για την ατομική του χρήση καθώς στα άρθρα 30 έως 34, όπου ο λόγος για την ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων ατόμων κατά τη διάρκεια του ποινικού φαινομένου, δηλαδή από την προδικασία μέχρι την εισαγωγή του εξαρτημένου σε θεραπευτικό ή ειδικό κατάστημα κράτησης και την απόλυσή του υπό όρους.

Συνάγεται λοιπόν το αβίαστο συμπέρασμα ότι υπάρχουν ειδικές προβλέψεις για τους εξαρτημένους χρήστες, στο πλαίσιο της απεξάρτησης τους. Ακόμη και αν αυτές οι προβλέψεις δεν έχουν φθάσει ακόμη στο σημείο που προτείνουν κάποιοι θεωρητικοί, να θεωρηθούν δηλαδή άρρωστοι και να εξαλειφθεί το αξιόποιο, είναι φανερό ότι στοχεύουν στην πρόληψη της εγκληματικότητας μέσω της μείωσης της ποινής. Η πρόληψη αυτή επιτυγχάνεται με την θεραπεία της εξάρτησης, η οποία θα σημάνει την εξάλειψη της ανάγκης τέλεσης αξιόποινων πράξεως.

Το ελληνικό σύστημα σε αυτή τη περίπτωση λοιπόν, προωθεί το μοντέλο της πρόληψης και της θεραπείας, και όχι το μοντέλο της αυστηροποίησης της ποινής, το οποίο έχει ονομαστεί «κατασταλτικό ή τιμωρητικό πρότυπο». Αξιοσημείωτη είναι η θέσπιση του νομοθέτη ειδικών καταστημάτων κράτησης κρατουμένων με το άρθρο 10 §§ 1 και 2 του νόμου 2771/1999. Σκοπός τους είναι (α) η σωματική αποτοξίνωση (β) η ψυχική απεξάρτηση και (γ) η κοινωνική επανένταξη κρατουμένων που είναι

τοξικομανείς ή απλώς χρήστες ψυχοτρόπων ουσιών. Να τονιστεί ότι στα κέντρα αυτά εφαρμόζεται πρόγραμμα χωρίς υποκατάστατα, το λεγόμενο στεγνό πρόγραμμα.

(Βλ. και Κ. Σπινέλλη, Κρατούμενοι χρήστες ή εξαρτημένοι: προς αναζήτηση των βέλτιστων θεραπευτικών πρακτικών, Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη αριθμός Ι σελ. 377-399 Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα Θεσσαλονίκη).

Σχετικά με την *ποινική μεταχείριση των ανηλίκων*, αυτή ρυθμίζεται και από διεθνείς συνθήκες, όπως η Διεθνής Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού, που κυρώθηκε με το νόμο 2101/1992, το Διεθνές σύμφωνο του ΟΗΕ για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, που κυρώθηκε με το νόμο 2432/1997) και την ΕΣΔΑ. Τα νομοθετήματα αυτά επέδρασαν στο ελληνικό δίκαιο, το οποίο έχει διαμορφώσει ειδικές διαδικασίες για την ποινική αντιμετώπιση των ανηλίκων, στα άρθρα 121 έως 133 ΠΚ.

Ειδικότερα, η αρχή που ακολουθείται είναι αυτή της *διαπαιδαγώγησης των ανηλίκων*, με ιδιαίτερη φροντίδα για την κοινωνική επανένταξή τους. Με άλλες λέξεις, ενσωματώνονται και αναμορφωτικά μέτρα, τα οποία δρουν παιδαγωγικά, και φθάνουν στο σημείο να έχει ο εισαγγελέας ανηλίκων το δικαίωμα να απέχει από την άσκηση ποινικής δίωξης. Η αρχή της διαπαιδαγώγησης που ακολουθεί ο νομοθέτης, φαίνεται καταρχήν από τον ορισμό του οικείου κεφαλαίου του Ποινικού Κώδικα ότι οι ανήλικοι δεν χρωματίζονται πλέον ως εγκληματίες, καθώς το κεφάλαιο ονομάζεται *ειδικές διατάξεις για ανήλικους*, έχοντας απολέσει την παλαιότερη ονομασία του ως ανήλικοι εγκληματίες. Ανήλικοι, σύμφωνα με τα δεδομένα του Ποινικού Κώδικα, είναι όσοι είναι από 12 έως 18 χρονών, ενώ όσοι δεν έχουν συμπληρώσει τα 12 τους χρόνια δεν θεωρούνται καν υπόλογοι του ποινικού νόμου. Ιδιαίτερο στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι από τα 12 μέχρι τα 15 χρόνια τους οι ανήλικοι θεωρούνται ποινικά ανεύθυνοι, βάσει του άρθρου 126 ΠΚ, οπότε και επιβάλλονται μόνο θεραπευτικά ή αναμορφωτικά μέτρα αν το δικαστήριο το κρίνει αναγκαίο. Όσο για τους ποινικά υπεύθυνους ανήλικους, αυτούς δηλαδή που έχουν συμπληρώσει τα 15 έτη αλλά όχι και τα 18 έτη, επιβάλλονται καταρχήν θεραπευτικά ή αναμορφωτικά μέτρα, μπορεί όμως το δικαστήριο να τους επιβάλει την στερητική της ελευθερίας ποινή του περιορισμού σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων αν αυτό κριθεί αναγκαίο.

Για τους ανήλικους αυτούς εγκληματίες υπάρχει μία σειρά ειδικών ρυθμίσεων, όπως η εκδίκαση των υποθέσεών τους σε ειδικό δικαστήριο ανηλίκων, κεκλεισμένων των θυρών, η δυνατότητα απλής επίπληξης, εκπαίδευσης τους σε επαγγελματικές σχολές, η ανάθεση της εντατικής επιμέλειας και επιτήρησης του

ανηλικίου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε επιμελητές ανηλικίων κ.ο.κ. Τα μέτρα αυτά προβλέπονται περιοριστικά στο άρθρο 122 του ποινικού κώδικα και ονομάζονται *θεραπευτικά μέτρα*.

Σκοπός των μέτρων αυτών, που δεν αποτελούν μεν τυπικά εναλλακτικό τρόπο άσκησης ποινής, αλλά στην πραγματικότητα εξυπηρετούν την ίδια ακριβώς λειτουργία, είναι να προληφθεί η περαιτέρω εκδήλωση εγκληματικότητας από τον ανήλικο, μέσω της διαπαιδαγώγησής του. Ο νομοθέτης γνωρίζοντας ότι ο ανήλικος προσπαθεί με αυτές τις μεθόδους να τον κατευθύνει στον τρόπο αντίληψης κάποιων ιδεών. Τέλος, συγκρίνοντας τον προϊσχύον ποινικό κώδικα με τον νέο που πλέον εφαρμόζεται, θα διαπιστώσουμε ότι από νωρίς ο νομοθέτης αντιλήφθηκε την αναγκαιότητα διαπαιδαγώγησης των ανηλικίων, αφού το μέτρο της παροχής κοινωνικής εργασίας σαν κύρια ποινή μέχρι πριν τις πρόσφατες νομοθετικές αλλαγές ήταν προνόμιο μόνο των ανηλικίων δραστών. Με την πρόβλεψή του τόσο νωρίς από τον νομοθέτη ο σκοπός που επιδιώκεται είναι ο ανήλικος να αντιληφθεί τις συνέπειες της πράξης του αλλά και να κληθεί να αναλάβει την άρση των αποτελεσμάτων της πράξης του ο ίδιος, μέσω της παροχής εργασίας για κοινωνικές σκοπούς. Με τον τρόπο αυτό, αποφεύγεται αφενός ο στιγματισμός του ανηλικίου, και αφετέρου ο ίδιος ο ανήλικος αποκτά κοινωνική εκπαίδευση.

(βλ. και Α.Πιτσελά, η Αναμόρφωση της ελληνικής ποινικής νομοθεσίας ανηλικίων, Τιμητικός τόμος II για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, σελ. 571 - 596, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα Θεσσαλονίκη, με τις σε αυτό παρεχόμενες παραπομπές)

4) ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΕΚΤΙΣΗΣ ΠΟΙΝΩΝ

Λόγω της αύξησης της αυστηρότητας απέναντι στο έγκλημα, ο πληθυσμός των ελληνικών φυλακών αυξήθηκε σημαντικά. Μάλιστα, διάφορα μέτρα που πάρθηκαν, για να διευρυνθεί η χρήση εναλλακτικών επιλογών μή-έκτισης της ποινής για την ελάφρυνση του προβλήματος, οδήγησαν σε περαιτέρω αύξηση του πληθυσμού των φυλακών. Αυτό ήταν κυρίως αποτέλεσμα της αύξησης, από τα Δικαστήρια, των ποινών που επιβάλλουν ή η επιδίωξη των βαρύτερων χαρακτηρισμών αδικημάτων από τους αρμόδιους εισαγγελείς, σε μια προσπάθεια των δικαστικών Αρχών να εξασφαλίσουν ότι κάποια πρόσωπα που καταδικάζονται θα οδηγηθούν στη φυλακή, χωρίς να δύνανται να τύχουν αναστολής ή μετατροπής των ποινών τους, όπως παραδέχεται η ελληνική έκθεση για το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Εναλλακτικών της Φυλάκισης.

(Βλ. Ποινικές κυρώσεις και δικονομικά μέτρα που εφαρμόζονται στην κοινότητα. Αποτύπωση του ερευνητικού έργου «Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Εναλλακτικών της Φυλάκισης. Εκδόσεις Τόπος 2017, σελ. 26 -27)

Υπό το πρίσμα αυτό, ο νομοθέτης έχει θεσπίσει διάφορους θεσμούς για την εναλλακτική άσκηση της ποινής, ώστε να αποσυμφορηθούν οι φυλακές αλλά και να επιτευχθεί η άσκηση της προληπτικής αντεγκληματικής πολιτικής. Οι κυριότεροι τέτοιοι θεσμοί σήμερα, όπως προελέχθησαν είναι *αναστολή* εκτέλεσης της ποινής, η *υφ'όρων απόλυση*, η μετατροπή των περιοριστικών της ελευθερίας ποινών σε κοινωφελή εργασία, αλλά και δύο ακόμα θεσμοί οι οποίοι παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον η έκτιση της ποινής κατ' οίκον, είτε με ηλεκτρονική παρακολούθηση (το κοινώς λεγόμενο βραχιολάκι) είτε χωρίς αυτή.

Η *έκτιση της ποινής κατ'οίκον* προβλέπεται πλέον στο άρθρο 105 του Ποινικού Κώδικα και η έκτιση της ποινής με κατ'οίκον περιορισμό και επίβλεψη με ηλεκτρονικά μέσα προβλέπεται στο άρθρο 110Α' του ΠΚ. Όσον αφορά την κατ'οίκον έκτιση της ποινής, στην ουσία ο νόμος προβλέπει την αντικατάσταση της στερητικής της ελευθερίας ποινής με την έκτισή της στην κατοικία αυτού που καταδικάστηκε, εφόσον αυτός ανήκει σε μία από τις τρεις «ειδικές» κατηγορίες καταδικών. Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται σε αυτούς που έχουν συμπληρώσει το εβδομηκοστό έτος της ηλικίας τους και έχουν καταδικαστεί σε ποινή κάθειρξης έως 15 έτη. Ο νόμος δίνει σε αυτούς την δυνατότητα να εκτίσουν όλη την ποινή τους (ή το υπόλοιπό της αν κατά την κράτησή τους συμπλήρωσαν το εβδομηκοστό έτος) στην οικία τους εφόσον δεν

κριθεί ότι είναι ύποπτοι να τελέσουν άλλα αντίστοιχης βαρύτητας εγκλήματα. Το ίδιο μέτρο ισχύει και για τις άλλες δύο κατηγορίες, ανεξαρτήτως όμως της ποινής που επέβαλε το δικαστήριο και οι οποίες είναι, οι *μητέρες που έχουν την επιμέλεια ανήλικων τέκνων*, τα οποία δεν έχουν συμπληρώσει το όγδοο έτος της ηλικίας τους, και τέλος οι *πάσχοντες από σοβαρές ασθένειες* όπως καρκινοπαθείς τελικού σταδίου, σύνδρομο ανοσοποιητικής ανεπάρκειας τελικού σταδίου κ.α.. Από τα παραπάνω μπορεί κανείς να συμπεράνει την κατανόηση του νομοθέτη σε αυτές τις κατηγορίες καταδικασμένων και το ανθρώπινο στοιχείο που τον κυριαρχεί, αλλά ταυτόχρονα την επιτυχία του να δημιουργήσει διαφορετικό εναλλακτικό καθεστώς για αυτά τα άτομα που τα θεωρεί χαμηλότερης σημασίας εγκληματίες.

Τέλος, υπάρχει και ο σχετικά νέος στην ποινική δικαιοσύνη της χώρας μας θεσμός της *έκτισης της ποινής κατ' οίκον με ηλεκτρονική επιτήρηση*. Αυτός ρυθμίζεται στα άρθρα 110 Β του Ποινικού Κώδικα και 284 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και δίνει την δυνατότητα στον καταδικασθέντα να απολυθεί με τον περιορισμό της ηλεκτρονικής επιτήρησης κατ' οίκον αν έχει εκτίσει το ένα πέμπτο σε περίπτωση ποινής φυλάκισης (10ημ. – 5 έτη), τα δύο πέμπτα σε περίπτωση πρόσκαιρης κάθειρξης (5έτη – 15 έτη) και τουλάχιστον 14 έτη σε περίπτωση ισόβιας. Αν έχει καταδικαστεί δε για παραπάνω ποινές το δικαίωμα να απολυθεί με τον όρο της ηλεκτρονικής επιτήρησης το αποκτάει αφού εκτίσει τα 17 έτη. Η ηλεκτρονική επιτήρηση μπορεί να ζητηθεί και από το στάδιο της ανάκρισης, δηλαδή σε πολύ προγενέστερο χρόνο από τις άνω περιπτώσεις, αν αυτός που κατηγορείται απειλείται με προσωρινή κράτηση μέχρι να γίνει το δικαστήριο.

Για τις ανάγκες του κατ οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση θεωρείται ότι δεν επιτρέπεται στον κρατούμενο να εξέρχεται από συγκεκριμένο και ειδικά ορισμένο κτήριο ή σύμπλεγμα κτηρίων, που ορίζεται στη διάταξη του ανακριτή και για το σκοπό αυτό ο κρατούμενος επιτηρείται με ηλεκτρονικά μέσα. Το κόστος των ηλεκτρονικών αυτών συσκευών το επιβαρύνεται ο κρατούμενος, ο οποίος μπορεί να πάρει άδεια να εξέλθει από το κτήριο κατοικίας του αποκλειστικά για λόγους εργασίας, εκπαίδευσης ή συμμετοχής σε πρόγραμμα απεξάρτησης από το αλκοόλ ή ναρκωτικές ουσίες.

Συμπερασματικά, αν και το μέτρο της ηλεκτρονικής επιτήρησης θεωρητικά είναι μία καλή εναλλακτική οδός από τον εγκλεισμό του κατηγορουμένου στο δυσβάσταχτο περιβάλλον της φυλακής, στην πράξη δεν γίνεται εύκολα δεκτό από την δικαστική εξουσία η οποία τηρεί ακόμα μία συντηρητική στάση. Διάφορες

προβλέψεις ωστόσο το θέλουν ως ένα από τα βασικά μέτρα που θα εφαρμόζονται στο μέλλον λόγω της μεγάλης συμφόρησης που θα επικρατεί στα καταστήματα κράτησης. Έχει διατυπωθεί και η άποψη πάντως, από κάποια μερίδα της Θεωρίας, ότι η ηλεκτρονική επιτήρηση είναι ένα κατασταλτικό μέτρο με ιδιαίτερα επαχθή χαρακτηριστικά για την προσωπική ελευθερία των πολιτών. Πάντως, ο θεσμός αυτός, ως νέος στην ελληνική έννομη τάξη, δεν έχει προλάβει ακόμη να δώσει αποτελέσματα, ώστε να κριθεί αν συντελεί στην αντεγκληματική πολιτική.

(Βλ. Καϊάφα – Γκμπάντι/Μπιτζιλέκη/Συμεωνίδου – Καστανίδου Δίκαιο των Ποινικών Κυρώσεων, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ 620)

5) ΤΟ ΠΕΙΡΑΜΑ ΤΩΝ ΑΝΟΙΚΤΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ

Ένα αξιόλογο πείραμα έγινε κατά τα έτη 1956-1964 στην Ελλάδα, με την πρόβλεψη και λειτουργία ενός ανοικτού καταστήματος κράτησης στον Ωροπό Αττικής. Στο Ανοικτό Κατάστημα Ωροπού (στο εξής Α.Κ.Ω.) δεν υπήρχε κανένα υλικό μέτρο πρόληψης των αποδράσεων. Όλος ο εξοπλισμός ασφαλείας του καταστήματος αποτελούνταν από 10 αστυνομικές ράβδους (γκλομπς), 5 ζεύγη χειροπεδών και ελάχιστους «φανούς θυέλλης», οι δε κρατούμενοι απλά επιτηρούνταν και δεν φυλάσσονταν. Σκοπός του Α.Κ.Ω. ήταν να στεγάσει επιλεγμένους κρατούμενους στο τελευταίο στάδιο της έκτισης των στερητικών της ελευθερίας των ποινών, με αυτοτέλεια σε σχέση με τις άλλες φυλακές και παράλληλα με τη συνεχή απασχόλησή τους, τόσο σε αγροτικές ως επί το πλείστον εργασίες όσο και σε σωφρονιστές απασχολήσεις. Ωστόσο, το πείραμα αυτό έληξε, καθώς κατά τη διάρκεια της δικτατορίας στο Α.Κ.Ω. φυλακίστηκαν πολιτικοί κρατούμενοι, μετά δε έπαυσε οριστικά η λειτουργία του χώρου. Τα χρόνια όμως που κράτησε η λειτουργία τους, απέδωσε ενθαρρυντικά αποτελέσματα, στον τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής. Παρόμοια στοιχεία της ίδιας λειτουργίας και λογικής, βρίσκονται σήμερα στις λεγόμενες αγροτικές φυλακές.

(Βλ. και Αι Ανοικταί Φυλακαί εν Ελλάδι, υπό Στεφάνου Αναγνωστάκη, Δημοσιεύματα Εταιρίας Προστασίας Αποφυλακισομένων Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1966)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΩΡΕΣ ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ Ε.Ε.

Αναφορικά με τα παραδείγματα πρέπει να τονιστεί εδώ, ότι αυτά θα αναφέρονται τόσο σε παραδείγματα που αφορούν την αύξηση των ορίων προβλεπόμενων ποινών και την αυστηροποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής γενικότερα, όσο και παραδείγματα που αφορούν την εναλλακτική έκτιση των ποινών.

Παραδείγματα αύξησης των ορίων των ποινών

Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα της τάσης αυτής αποτελούν, όπως ειπώθηκε ήδη ανωτέρω, οι Η.Π.Α.. Εκεί, ήδη από την δεκαετία του 1990, εισήχθη το ποινικό δόγμα της μηδενικής ανοχής. Ειδικότερα, μετά την εκλογή του Guliani, πρώην γενικού εισαγγελέα, ως δημάρχου της Νέας Υόρκης, θεωρήθηκε ότι με τον τρόπο αυτό θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί η εγκληματικότητα, αρχικά τοπικά, και, επειδή θεωρήθηκε η εφαρμογή του δόγματος αυτού πετυχημένη, προχώρησε και ευρύτερα στο έδαφος των Η.Π.Α. Κύριο στοιχείο της θεωρίας αυτής είναι ότι, για να ισχύσει η θεωρία της πρόληψης, τόσο της γενικής όσο και της ειδικής, θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με μεγάλη αυστηρότητα οι παραβατικές συμπεριφορές, ακόμη και αν θεωρηθούν ως ήσσονος σημασίας, ώστε να μην εξελιχθούν και καταλήξουν σε σοβαρότερα εγκλήματα και σε διάρρηξη του κοινωνικού ιστού. Στο πλαίσιο αυτό, ποινικοποιήθηκαν διάφορες μορφές «αντικοινωνικότητας», οι οποίες προηγουμένως δεν αποτελούσαν καν αξιόποινες ή ποινικού ενδιαφέροντος πράξεις.

Συναφής με την ανωτέρω πολιτική, είναι και η ποινική πολιτική του “Three strikes and you’re out”, που ακολουθείται πάλι στις Η.Π.Α., και, μέσω της τιμωρίας, προσπαθεί να αντιμετωπίσει το φόβο των πολιτών ενάντια στους υπότροπους εγκληματίες. Να λεχθεί εδώ για την πολιτική αυτή, ότι δεν αύξησε μόνο τα χρονικά όρια εγκλεισμού στις φυλακές, για τους υπότροπους εγκληματίες, αλλά και εισήγαγε νέες μορφές έμμεσων κυρώσεων, όπως η ριγωτή φόρμα για τους καταδικασθέντες, η δημοσιοποίηση των ονομάτων συγκεκριμένων κατηγοριών δραστών ή η υποχρεωτική εργασία στις φυλακές.

Ακόμη ένα παράδειγμα αυστηροποίησης της ποινικής καταστολής και αύξησης των ποινών στις Η.Π.Α., αποτελεί ο διεξαγόμενος πόλεμος κατά των ναρκωτικών («...war on drugs...»). Με την αυστηροποίηση των ποινών και τη

θέσπιση καινούργιων ποινών, κατέληξε στην μαζική αύξηση των εγκλεισμών για το έγκλημα της κατοχής ναρκωτικών, κυρίως φτωχών και μαύρων πολιτών.

(Βλ. και <https://www.britannica.com/topic/war-on-drugs>)

Από την εφαρμογή τέτοιων πολιτικών, με σκοπό την αποκήρυξη του εγκλήματος και την ασφάλεια των πολιτών, ο γενικός δείκτης εγκλεισμού στις Η.Π.Α. αυξήθηκε από 313 κρατούμενους ανά 100.000 κατοίκους του 1985, σε 654 κρατούμενους ανά 100.000 κατοίκους το 1997 και σε περισσότερους από 700 κρατούμενους ανά 100.000 κατοίκους στις μέρες μας.

Αντίστοιχη περίπτωση νομοθετικών επιλογών υπάρχει στη Μεγάλη Βρετανία, η οποία βρίσκεται μεν εντός Ε.Ε., αλλά με ψηφισμένη πλέον την θέλησή της να αποχωρήσει από αυτήν. Εκεί, από το 1989 εφαρμόζεται ως αντεγκληματική πολιτική το λεγόμενο "tackling crime", αυστηροποιούμενη μάλιστα μετά το 1993, με αφορμή το φόνο ενός αγοριού δύο χρονών. Λόγω της πίεσης της κοινής γνώμης και των Μ.Μ.Ε., η πολιτική αυτή είχε το χαρακτήρα του τιμωρητικού λαϊκισμού, αυξάνοντας το αξιόποιο πράξεων άμεσα αλλά και έμμεσα, με την καθιέρωση, λ.χ., τις φόρμας για τους κρατούμενους αλλά και την απασχόλησή τους σε υποτιμητικές εργασίες, για όσους εντάσσονται σε προγράμματα κοινωφελούς εργασίας. Ενδεικτικός της τάσης αυστηροποίησης των ποινών είναι και οι νόμοι "Crime and Disorder Act" του 1998 καθώς και "Anti-social behavior Act" του 2003. Η εφαρμογή της πολιτικής αυτής οδήγησε επίσης σε αύξηση του πληθυσμού των φυλακών, που έφθανε το 1997 σε αναλογία 120 κρατουμένων ανά 100.000 κατοίκους.

Θα πρέπει δε να τονιστεί εδώ ότι η αυστηροποίηση της ποινικής νομοθεσίας δεν είναι αποκλειστικά αγγλοσαξονικό φαινόμενο, αλλά έχει επηρεάσει σαν τάση και την Ε.Ε.. Παράδειγμα αυτού αποτελεί τόσο ο γαλλικός Νόμος για την ασφάλεια, 12^{ης} Φεβρουαρίου 2003, ο οποίος εστίασε κυρίως στην αντιμετώπιση της μικρομεσαίας εγκληματικότητας, όσο και τα ποσοστά των δεικτών εγκλεισμού σε μία σειρά από ευρωπαϊκές χώρες, που παρουσιάζουν σημαντική αύξηση σε σχέση με το 1992.

(Βλ. και *Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματολογικής έρευνας*, Θ. Παπαθεοδώρου, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003, σελ. 295, P. Landreville, *Από την κοινωνική ένταξη στη διαχείριση των κινδύνων; Οι πολιτικές και οι πρακτικές στο κεφάλαιο των ποινών, μετάφραση Α. Μαγγάνας, Ποινική Δικαιοσύνη 12/2005, σελ. 1461-1468*)

Τέλος, σε επίπεδο θεσμών της Ε.Ε., η Commission (Ευρωπαϊκή Επιτροπή), σε εισήγησή της στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (COM 2000) εισάγει

την έννοια της «...αστεακής εγκληματικότητας...» και διευκρινίζει ότι αυτή αποτελείται από «...γεγονότα που επηρεάζουν τη ζωή σε τοπικό επίπεδο...». Σε αυτά συμπεριλαμβάνει συμπεριφορές όπως οι διαρρήξεις και οι επιθέσεις, αλλά ακόμη και συμπεριφορές όπως το graffiting, που δεν αποτελούσε μέχρι τότε συμπεριφορά που χαρακτηρίζονταν εγκληματική από το νόμο.

Παραδείγματα εναλλακτικών της φυλάκισης

Αναφορικά με τις εναλλακτικές της φυλάκισης, είναι πολύ ενδιαφέρουσα η έκθεση του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Εναλλακτικών της Φυλάκισης. Στη δράση αυτή, που χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο πλαίσιο του προγράμματος για την Ποινική Δικαιοσύνη, τέθηκε το ερώτημα αν και σε ποιο βαθμό οι εναλλακτικοί τρόποι άσκησης των ποινών μπορούν να συντελέσουν στην μείωση του πληθυσμού των φυλακών. Από τα πορίσματα της έρευνας αυτής προέκυψε ότι η αποτελεσματικότητα τέτοιων μέτρων επηρεάζεται έντονα από το ιστορικό πλαίσιο και το πολιτικό κλίμα κάθε χώρας. Σαν γενικός κανόνας όμως επιβεβαιώθηκε ότι κύρια προϋπόθεση για την αποτελεσματική πρόληψη των ποινών μέσω εναλλακτικών τρόπων άσκησης τους είναι η κοινωνική υποστήριξη που παρέχεται στους δράστες. Με άλλες λέξεις, επιβεβαιώθηκε η μεγαλύτερη επιτυχία της πρόληψης του εγκλήματος, όταν παρέχεται στο δράστη, μαζί με τον εναλλακτικό τρόπο άσκησης της ποινής του, και η κοινωνική υποστήριξή του, σε σχέση με την εφαρμογή απλά της κατασταλτικής πολιτικής.

(Βλ. Ποινικές κυρώσεις και δικονομικά μέτρα που εφαρμόζονται στην κοινότητα. Αποτύπωση του ερευνητικού έργου «Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Εναλλακτικών της Φυλάκισης. Εκδόσεις Τόπος 2017 σελ 15-22)

Πουθενά δεν εμφανίζεται περισσότερο η επιρροή που ασκεί στην αποτελεσματικότητα των εναλλακτικών τρόπων άσκησης της ποινής, ως προς την αποτροπή υποτροπής, παρά στο παράδειγμα της Φιλανδίας. Εκεί, το 1/3 περίπου των κρατουμένων διαβιεί σε ανοιχτές φυλακές, οι οποίες εξομοιώνουν την κοινωνική ζωή στον υπέρτατο βαθμό, αφού στις φυλακές αυτές πληρώνουν ενοίκιο, πληρώνονται για την εργασία τους, έχουν το δικαίωμα να σπουδάσουν με επιδότηση και μπορούν να κάνουν αγορές στις γειτονικές πόλεις. Οι κάτοικοι των πόλεων αυτών είναι υποστηρικτές του μέτρου, αφού με τον τρόπο αυτό διαφαίνονται αρκετά θετικά αποτελέσματα όπως το δικαίωμα που δίνεται στους κρατουμένους να συμμετέχουν,

έστω και εν μέρη, στην κοινωνική ζωή, ενώ ταυτόχρονα ελαχιστοποιούνται οι βαριές κοινωνικές συνέπειες του εγκλεισμού. Μάλιστα, σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει στην Φιλανδία έδειξαν ότι οι κρατούμενοι αυτοί συγκεντρώνουν τα μικρότερα ποσοστά υποτροπής, όταν τελειώσουν τις ποινές τους. Οι εν λόγω φυλακές οργανώθηκαν με τον τρόπο αυτό, μετά από έρευνα που έγινε στη δεκαετία του 1960 και απέδειξε ότι ο εγκλεισμός σε σωφρονιστικό ίδρυμα δεν προσφέρει στην αποτροπή και την πρόληψη των εγκλημάτων, όσο υποστηρίζουν οι υποστηρικτές του. *(Βλ. Σχετικά και <https://tvxs.gr/news/kosmos/finlandia-oi-anoiktes-fylakes-me-toys-eleytheroys-fylakismenoys>)*

ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ: Η ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Με τον νέο Ποινικό Κώδικα, που εφαρμόζεται από την 1^η Ιουλίου, ο νομοθέτης θέλησε να επικαιροποιήσει το δίκαιο και να εισαγάγει ένα συστηματικό τρόπο αντιμετώπισης της αντεγκληματικής πολιτικής, ο οποίος, συνολικά, ακολουθούσε τη λογική της μείωσης των ποινών. Παραδείγματα μεγάλων αλλαγών στον Ποινικό Κώδικα είναι η μείωση του ανώτατου ορίου της κάθειρξης από τα 20 στα 15 έτη, η κατάργηση των περισσοτέρων πταισμάτων, η αναβίβαση της κοινωφελούς εργασίας σε κύρια ποινή, αποποινικοποιήθηκαν συμπεριφορές όπως η απεργία των δημοσίων υπαλλήλων, καταργήθηκε ο νόμος περί καταχραστών του δημοσίου χρήματος που έφερε ποινή μέχρι ισόβιας καθειρξεως (αλλά προστέθηκε επιβαρυντική περίπτωση σε ορισμένη κατηγορία υπεξαίρεσης κατά του δημοσίου, αυστηροποιώντας έτσι εν μέρει το νομικό πλαίσιο και επιφέροντας αύξηση της απειλούμενης ποινής για μία μερίδα κατηγορουμένων), καταργήθηκε η στιγματιστική ποινή της στέρησης πολιτικών δικαιωμάτων και επίσης δίνεται προτεραιότητα στην αποκατάσταση της οικονομικής ζημίας και όχι στην ποινική τιμωρία του δράστη της. Με τον τρόπο αυτό, ο προηγούμενος νομοθέτης δέχτηκε ότι έπρεπε να επέλθει μία γενικότερη μείωση των ποινών.

Η επιλογή όμως αυτή έχει ξεσηκώσει αντιδράσεις, τόσο στην κοινωνία όσο και στον πολιτικό και νομικό κόσμο, και έχει ήδη εξαγγείλει η νέα κυβέρνηση ότι θα λάβει μέτρα αντίθετου χαρακτήρα, αύξησης δηλαδή κάποιων ποινών. Πρόσφατα μάλιστα ο υπουργός Δικαιοσύνης επισήμανε ότι οι νέοι Κώδικες είναι ένα σπουδαίο εγχείρημα τους χαρακτήρισε ωστόσο ως μια προσπάθεια που αδικήθηκε από τον τρόπο και το χρόνο τον οποίο προωθήθηκε από την παλαιά κυβέρνηση, καθώς οδήγησε σε αποφάσεις δικαστηρίων που προσέκρουαν στο κοινώς περί δικαίου αίσθημα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κατά λογική και νομική ακολουθία των ανωτέρω, καθίσταται σαφές ότι η κατεύθυνση που ακολουθεί ο Έλληνας ποινικός νομοθέτης είναι αυτή της θέσπισης εναλλακτικών τρόπων άσκησης των ποινών και όχι της αύξησης τους, ως μέσο για την αντεγκληματική πολιτική. Στην κατεύθυνση αυτή κατατείνουν άλλωστε πλέον πολλά κράτη του Ευρωπαϊκού Δικαϊκού χώρου με θετικά αποτελέσματα που τη δικαιώνουν, όπως φαίνεται από την έρευνα που έγινε από το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο. Μάλιστα, ο νέος Ποινικός Κώδικας υπερθεματίζει την κατεύθυνση αυτή, καθώς μειώνει και άλλο τις ποινές στα περισσότερα εγκλήματα. Ωστόσο, η θέσπιση εναλλακτικών μορφών έκτισης δεν μπορεί να παρέχεται σε κάθε περίπτωση και ειδικότερα άτομα που είναι προφανώς ύποπτα να τελέσουν ή τέλεσαν ειδική εγκλήματα και παραμένουν αμετανόητα, πρέπει να εξαιρούνται από κάθε ευνοϊκή ρύθμιση και να αντιμετωπίζουν την αυστηρότητα της κρίσης των δικαστικών λειτουργιών, προκειμένου να διαφυλαχτεί το δημόσιο συμφέρον και να προστατευτεί το κοινωνικό σύνολο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Εγκληματολογικές αναζητήσεις. Τιμητικός τόμος Στέργιου Αλεξιάδη Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη 2010
- Καϊάφα – Γκμπάντι/Μπιτζιλέκη/Συμεωνίδου – Καστανίδου Δίκαιο των Ποινικών Κυρώσεων, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2016
- Ποινολογία. Μαργαρίτης – Παρασκευόπουλος – Νούσκαλης Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2016
- Η στέρηση της ελευθερίας στο Ποινικό σύστημα και τα δικαιώματα του ανθρώπου, 42^ο Διεθνές Συνέδριο της Διεθνούς Εταιρίας Εγκληματολογίας, Εκδόσεις Νομικής Βιβλιοθήκης 1991
- Αι ανοικταί φυλακαί εν Ελλάδι, Δημοσιεύματα Εταιρίας Προστασίας Αποφυλακισμένων Θεσσαλονίκης υπό Στεφάνου Αναγνωστάκη. Θεσσαλονίκη 1966
- Διεθνή Κείμενα Σωφρονιστικής Πολιτικής Αγγελική Πιτσελά, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2003
- Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη. Πρακτικά συνεδρίου Δημοκρατία – Ελευθερία – Ασφάλεια. Εκδόσεις Σάκκουλα 2003
- Ποινικές κυρώσεις και δικονομικά μέτρα που εφαρμόζονται στην κοινότητα. Αποτύπωση του ερευνητικού έργου «Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Εναλλακτικών της Φυλάκισης. Εκδόσεις Τόπος 2017
- Θεωρία της Ποινής, μια εισαγωγή. Νέστωρ Ε. Κουράκης. Εκδόσεις Σάκκουλα 2008
- Άννα Αποστολίδου, Η μετατροπή της περιοριστικής της ελευθερίας ποινής και ειδικότερα η παροχή κοινωφελούς εργασίας, Υπεράσπιση 1998
- Ι. Μανωλεδάκη, Γενική θεωρία του ποινικού δικαίου, τ. Β', εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη, 1978
- Η υπ' αριθμό 5/2017 γνωμοδότηση του Αντεισαγγελέα του Α.Π. Ευάγγελου Ζαχαρή, δημοσίευση Ποινικά Χρονικά ΞΖ/2017,
- Η Ποινική καταστολή, μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος, Νέστωρ Ε. Κουράκης, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2009
- Ποινικές επιστήμες, Θεωρία και πράξη, Προσφορά τιμής στην Άννα Ψαρούδα – Μπενάκη, εκδόσεις Α. Σάκκουλας, Αθήνα Κομοτηνή, 2008
- A.Khun (Dir.) A.Jayet&P.Villetaz (Coll.), La punitivité et le rôle de l'unité de sanction dans le quantum de la peine, Rapport scientifique final, Université de Lausanne, Faculté de Droit, Novembre 2001

- S. Creighton/V. King, Prisoners and the Law, London: Butterworths, 2000, 2nd ed.
Σελ 138-139
- Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματολογικής έρευνας, Θ. Παπαθεοδώρου, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003
- P. Landreville, Από την κοινωνική ένταξη στη διαχείριση των κινδύνων; Οι πολιτικές και οι πρακτικές στο κεφάλαιο των ποινών, μετάφραση Α. Μαγγάνας, δημοσίευση Ποινική Δικαιοσύνη 12/2005
- Δημοσιεύματα ιστοσελίδων για θέματα επίκαιρου ενδιαφέροντος (όπως ενδεικτικά lawspot.gr, iefimerida.gr, crime-in-crisis.com, kathimerini, μηχανή του χρόνου, πρώτο θέμα κ.α.)